

Asz. Pisarz ponad podziałami

Przyjaźnił się z Elizą Orzeszkową i Marią Dąbrowską, Stanisław Witkiewicz i Stefan Żeromski byli nie tylko bliskimi znajomymi, ale też punktami odniesienia i przychylnymi krytykami szeregu utworów. Dwukrotnie nominowany był do literackiej nagrody Nobla, ale światowe uznanie zdobył bez niego. Połowa z jego blisko 90 utworów była już w latach międzywojennych przełożona na język polski. Do literatury wchodził Szalom Asz w aurze skandalu – głównie za sprawą dramatu „Bóg zemsty”, osadzonego w przydomowym lupanarze, ale podejmującego wątki religijne w tonie serio. Krótco po ogłoszeniu tekstu, wystawił go w Berlinie renowator ówczesnego teatru Max Reinhardt. I choć również jego utwory beletrystyczne budziły w środowiskach żydowskich opór (np. w Ameryce Północnej) lub wręcz krytykę i problemy ze znalezieniem żydowskiego wydawcy – na przykład „Męża z Nazaretu” przedstawiano jako namowę do konwersji na chrześcijaństwo lub do żydowskiej apostazji – stosunkowo szybko odczytywano ją jako inspirację do chrześcijańsko-żydowskiego dialogu. Dziś ta część jego dorobku, w której podejmuje biblijne wątki ważne dla chrześcijaństwa (w „Mężu...” Jezusa przedstawił jako pobożnego Żyda), wpisują się dziś w szerszy nurt zwany niekiedy przywracaniem Jezusa judaizmowi.

„Najbliższą istotą dla człowieka staje się drugi człowiek w chwili, kiedy obaj zrzucają z siebie skorupę różniących ich wyznań i poglądów, kiedy obcuje z sobą wyłącznie jako istoty o czysto ludzkich słabościach” – pisał Asz w „Mężu...”, a uderzającym w niego zarzutem zaprzeczał: „Oświadczyłem już i ponownie powtarzam, że oprócz artystycznych nie mam żadnych innych ambicji. Nie jestem reformatorem religijnym, ani choćby naukowcem. Moja praca ma wyłącznie literacki charakter. Moim pragnieniem jest ukazanie świata skarbów ducha, religii i kultury, które przetrwały w narodzie żydowskim”. Jako swoje pragnienie wskazywał ukazanie „duszy żydowskiej”, którą dostrzegał także „przez pryzmat pierwszych żydowskich głosicieli chrystianizmu, misjonarzy i budowniczych nowej wiary”. Tak jakby twórczość ta miała być przedłużeniem w czasie typowego dla rodzinnego miasta Asza, Kutna, widoku dwóch górujących nad dachami świątyń: synagogi i kościoła (synagoga spłonęła podczas drugiej wojny światowej).

Po śmierci Asza jego dorobek poszedł w Polsce z zapomnienie. W 1990 roku zaczęły ukazywać się pierwsze polskie przekłady jego utworów prozatorskich z dojrzałego okresu, w tym „Mąż...” i nowy przekład głośnego „Miasteczka” – wydanie współfinansowała Społeczna Fundacja Miasta Kutna. Od dwudziestu dwóch lat znakiem istotności dorobku Asza jest również festiwal jego imienia organizowany przez miejską i gminną bibliotekę publiczną. Tegoroczna edycja rozpoczyna się 1 października i potrwa przez pięć kolejnych dni. Co dwa lata, przyjezdni oraz mieszkańcy Kutna mają okazję zapoznać się nie tylko z twórczością kutnowskiego pisarza, ale i z szeroko rozumianą kulturą żydowską. Co przyniesie program?

1 X (wtorek):

Warszawa (Żydowski Instytut Historyczny), godz. 18 – inauguracja XI Festiwalu Szaloma Asza, podczas której odbędzie się spotkanie z Davidem Mazowerem, prawnikiem pisarza, oraz promocja książki „Szalom Asz na łamach prasy”; jej gościem będą autorki publikacji: dr Monika Szablowska-Zaremba (Katolicki Uniwersytet Lubelski) i dr Agnieszka Żółkiewska (Żydowski Instytut Historyczny).

2 X (środa):

Kutno: Centrum Teatru, Muzyki i Tańca, Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Kutnie 11:00 – 13:00 Tryptyk Kutnowski (CTMiT): występy uczniów kutnowskich szkół, prezentacja wyników konkursu na interaktywne zdjęcie, „Kutno nASZe, a w nim...”

18:00 Panel dyskusyjny (Biblioteka): spotkanie wokół książki „Szalom Asz na łamach prasy” z udziałem jej autorek. Moderator panelu: prof. Daniel Kalinowski (Akademia Pomorska w Słupsku). Imprezą towarzyszącą będzie wystawa fotografii portretowej „Tamten świat... przełomu XIX i XX wieku” ze zbiorów Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Kutnie.

3 X (czwartek):

Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Kutnie, Kutnowski Dom Kultury:

10:00 – 14:00 Szalom (Asz) z miasta róż (Biblioteka, teren miasta) – edukacyjna gra miejska na smartfony dla młodzieży

18:00 wernisaż wystawy plastycznej „Wieloformy. Testament” (Kutnowski Dom Kultury); w programie koncert zespołu Aldo Duo (organizator: Stowarzyszenie Dom Pracy Twórczej – Nowa Wieś); zadanie zrealizowane dzięki wsparciu finansowemu Prezydenta Miasta Kutno

4 X (piątek):

Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Kutnie, Hotel i Restauracja Rondo:

9:00 – 12:00 – Przedwojenne gry i zabawy (Biblioteka), zajęcia o kulturze żydowskiej z Szymonem Gotowskim (dla dzieci do lat 10)

10:00 – spotkanie z Davidem Mazowerem (Biblioteka) w jęz. angielskim z prawnikiem Szaloma Asza (dla młodzieży)

19:00 – 22:00 – wieczór żydowski – muzyczna podróż Asza (Rondo): kolacja, żydowski targ czyli degustacja potraw, potańcówka i koncert zespołu Muzyczni Sztukmistrzowie – od polskich szlagierów przedwojennych i najlepszej muzyki klezmerskiej, przez klasykę piosenki francuskiej aż do standardów złotej ery swingu. Bilet: 90 zł

5X (sobota):

Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Kutnie, Kutnowski Dom Kultury

16:00 – konferencja prasowa (Biblioteka), spotkanie jury (dr Monika Szablowska-Zaremba, Olga Drenda, Piotr Paziński) i laureatów XIV Ogólnopolskiego Konkursu Literackiego im. Szaloma Asza, mediów, publiczności

18:00 – Gala Festiwalu (Kutnowski Dom Kultury), wręczenie nagród laureatom XIV Ogólnopolskiego Konkursu Literackiego im. Szaloma Asza; pokaz inscenizowanego koncertu „Umrzeć z tęsknoty. Najpiękniejsze piosenki żydowskie” (Teatr im. Jaracza w Łodzi). Bilet: 40 zł

Współorganizatorzy festiwalu: Żydowski Instytut Historyczny, Kutnowski Dom Kultury, Centrum Teatru, Muzyki i Tańca, Hotel i Restauracja Rondo, Stowarzyszenie Dom Pracy Twórczej – Nowa Wieś.

mat. org. / lk